

Decizia nr. 357/2022 referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 248 alin. (5) din Codul de procedură penală, precum și a sintagmei "ia măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, dacă aceasta nu a fost făcută potrivit alin. (2)", cuprinsă în art. 248 alin. (9) din același act normativ

În vigoare de la 02 noiembrie 2022

Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 1061 din 02 noiembrie 2022. Formă aplicabilă la zi, **17 noiembrie 2022**.

Valer Dorneanu	- președinte
Cristian Deliorga	- judecător
Marian Enache	- judecător
Daniel Marius Morar	- judecător
Mona-Maria Pivniceru	- judecător
Gheorghe Stan	- judecător
Livia Doina Stanciu	- judecător
Elena-Simina Tănăsescu	- judecător
Varga Attila	- judecător
Daniela Ramona Marițiu	- magistrat-asistent

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 248 alin. (9) din Codul de procedură penală, excepție ridicată de Gheorghe Dinică în Dosarul nr. 4.131/280/2019 al Judecătoriai Pitești - Secția penală.
2. Dezbaterile au avut loc în ședința publică din 5 mai 2022, cu participarea reprezentantului Ministerului Public, procuror Nicoleta-Ecaterina Eucarie, și au fost consemnate în încheierea de ședință din acea dată când Curtea, în temeiul art. 57 și al art. 58 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, a amânat pronunțarea pentru data de 19 mai 2022, respectiv 26 mai 2022, când a pronunțat prezenta decizie.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, reține următoarele:

3. Prin Încheierea din 8 mai 2019, pronunțată în Dosarul nr. 4.131/280/2019, Judecătoria Pitești - Secția penală a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 248 alin. (9) din Codul de procedură penală, excepție ridicată de Gheorghe Dinică odată cu soluționarea unei cauze penale ce are ca obiect internarea medicală în mod provizoriu.
4. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul acesteia apreciază că textul criticat restrânge dreptul la integritate fizică și psihică, întrucât intimatul "nu are posibilitatea legală să demonstreze prin expertiză medico-legală efectuată voluntar fără internare și este supus forțat unei internări medicale în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice, ceea ce creează o fobie și o traumă prin internarea forțată".
5. Judecătoria Pitești - Secția penală apreciază că excepția de neconstituționalitate este întemeiată. Susține că

orice persoană care este într-o astfel de situație se află în imposibilitatea obiectivă de a arăta printr-un mijloc de probă egal cu cel pe care îl conține norma legală atacată, respectiv o expertiză psihiatrică voluntară, că nu este necesară internarea medicală ca măsură de siguranță. În lipsa unor probe temeinice, orice persoană este mai întâi internată și ulterior se constată medico-legal, psihiatric, dacă aceasta suferă de o afecțiune psihiatrică ce o face periculoasă pentru societate. Se pune astfel întrebarea ce se va întâmpla cu acea persoană dacă în urma expertizei efectuate în condiții de internare se constată că aceasta nu suferă de boli psihice și nu este periculoasă pentru societate? Persoana este internată obligatoriu fără însă a se ști pe ce perioadă și în raport cu ce factori se va efectua expertiza. În aceste condiții, garanția constituțională privind respectarea dreptului la integritate fizică și psihică este încălcată și înlăturată. Internarea sine die într-un spital de psihiatrie pentru a se putea face expertiza psihiatrică, în lipsa posibilității efectuării sale voluntare, este neconstituțională. În situația în care, în faza de urmărire penală sau de judecată, nu există dispoziția legală care să îi permită unui inculpat/suspect să se prezinte voluntar la expertiza psihiatrică ce a fost dispusă în cauză sau să efectueze voluntar o astfel de expertiză se încalcă dreptul la un proces echitabil.

6. Apreciază că, pentru a fi respectate Constituția și Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, ar trebui ca o astfel de probă să fie administrată în timp util, fără a afecta integritatea psihică a persoanei.

7. Potrivit prevederilor art. 30 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

8. Președinții celor două Camere ale Parlamentului, Guvernul și Avocatul Poporului nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

C U R T E A,

examinând încheierea de sesizare, raportul întocmit de judecătorul-raportor, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

9. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

10. Obiectul excepției de neconstituționalitate, astfel cum acesta este reținut în încheierea de sesizare, îl constituie dispozițiile art. 248 alin. (9) din Codul de procedură penală. Din motivarea excepției de neconstituționalitate reiese că autorul acesteia este nemulțumit de sintagma "ia măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, dacă aceasta nu a fost făcută potrivit alin. (2)", cuprinsă de articolul anterior menționat. Astfel, Curtea constată că obiectul excepției îl constituie sintagma "ia măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, dacă aceasta nu a fost făcută potrivit alin. (2)", cuprinsă în art. 248 alin. (9) din Codul de procedură penală. Textul are următorul conținut: "Dacă admite propunerea, judecătorul dispune internarea medicală provizorie a suspectului sau inculpatului și ia măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, dacă aceasta nu a fost făcută potrivit alin. (2)."

11. Autorul excepției susține că textele legale criticate contravin art. 21 alin. (3) referitor la dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil și art. 22 alin. (1) referitor la dreptul la viață și la integritate fizică și psihică din Constituție. De asemenea, sunt invocate dispozițiile art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

12. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că prin Decizia nr. 635 din 17 octombrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 47 din 17 ianuarie 2018, paragraful 14, a stabilit că măsurile de siguranță, reglementate în titlul IV al Părții generale a Codului penal, respectiv la art. 107-112¹ din cuprinsul acestui cod, sunt sancțiuni de drept penal care, alături de pedepsele penale, completează categoria

sanctiunilor penale necesare prevenirii fenomenului infractiional, aplicabile ca urmare a evidentierii, cu prilejul comiterii unor infractiuni, a anumitor imprejurari din realitatea sociala, aflate in raport de cauzalitate cu infractiunile savarsite care, daca nu sunt combatusute, pot determina savarsirea unor noi infractiuni. In acest sens, art. 108 din Codul penal reglementeaza drept masuri de siguranta obligarea la tratament medical, internarea medicala, interzicerea ocuparii unei functii sau a exercitarii unei profesii, confiscarea speciala si confiscarea extinsa. Dintre acestea, obligarea la tratament medical, prevazuta la art. 108 lit. a) din Codul penal, este dispusa, conform art. 109 din Codul penal, atunci cand faptuitorul, din cauza unei boli de care sufera, a intoxicarii cu alcool sau cu stupefiante ori cu alte substante similare, prezinta pericolul savarsirii unor noi infractiuni. Măsura analizată constă în obligarea persoanei în cauză să se prezinte regulat la medic, în vederea urmăririi unui tratament medical, până la însănătoșire sau până la obținerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol. La rândul său, măsura de siguranță a internării medicale, reglementată la art. 108 lit. a) din Codul penal, este dispusă, potrivit art. 110 din Codul penal, în condițiile constatării unei stări psihice sau fizice anormale a faptuitorului, care suferă fie de o boală psihică, fie de o boală infectocontagioasă, motiv pentru care prezintă pericol pentru societate. Măsura de siguranță anterior menționată constă în internarea persoanei în cauză într-o instituție medicală de specialitate, până la însănătoșire sau până la obținerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol. Disponerea acestor măsuri se face, conform art. 245 alin. (1) și art. 247 alin. (1) din Codul de procedură penală, de către judecătorul de drepturi și libertăți, la propunerea procurorului, în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de cameră preliminară, în cursul procedurii camerei preliminare, sau de către instanța de judecată, în cursul judecării, pe baza unor rapoarte de expertiză medico-legală din care să rezulte necesitatea aplicării unor asemenea măsuri, potrivit art. 246 alin. (2) și art. 247 alin. (3) din Codul de procedură penală. De asemenea, punerea în executare a măsurilor de siguranță anterior menționate se face, conform art. 566 alin. (1) și art. 569 alin. (1) din Codul de procedură penală, de către instanțele de executare, prin hotărâri definitive însoțite de rapoarte de expertiză medico-legală, cu ajutorul autorităților de sănătate publică din județele pe teritoriul cărora locuiesc persoanele față de care sunt luate aceste măsuri.

13. Curtea observă că în cauza de față sunt criticate dispozițiile art. 248 alin. (9) din Codul de procedură penală, în contextul solicitării dispunerii măsurii de siguranță cu caracter medical a internării medicale provizorii. Curtea reține că a statuat prin Decizia nr. 458 din 25 iunie 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 581 din 2 iulie 2020, paragrafele 48 și 49, că prevederile art. 23 alin. (1) din Constituție consacră inviolabilitatea libertății individuale și a siguranței persoanei. Cât privește libertatea individuală, prevederile constituționale au în vedere libertatea fizică a persoanei, dreptul său de a se putea mișca liber, de a avea conduita dorită și, totodată, de a nu fi lipsită de libertate decât în cazurile și condițiile prevăzute de lege. Prin urmare, întrucât libertatea individuală nu are un caracter absolut, textul constituțional consacră siguranța persoanei, noțiune ce exprimă ansamblul garanțiilor care protejează persoana aflată în situațiile în care autoritățile statului dispun măsuri privative de libertate, astfel încât limitarea acestei libertăți să se facă numai atunci când este necesar, cu respectarea strictă a condițiilor prevăzute de lege.

14. Curtea a constatat că, la nivel internațional, libertatea individuală este consacrată prin art. 3 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, care prevede că "orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei". De asemenea, potrivit art. 9 paragraful 1 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, "Orice individ are dreptul la libertate și la securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decât pentru motivele legale și în conformitate cu procedura prevăzută de lege". Totodată, Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale consacră, în mod expres, în art. 5, dreptul la libertate și siguranță, prevăzând că "Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale", și stabilește o listă cu un număr limitat de cazuri în care libertatea persoanei poate fi restrânsă. Între aceste cazuri se menționează detenția legală a unei persoane susceptibile

să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond [art. 5 paragraful 1 lit. e)].

15. Așa fiind, Curtea reține că, în lumina dispozițiilor art. 5 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, internarea medicală provizorie a suspectului sau a inculpatului reprezintă o privare de libertate ce poate fi acceptată în cadrul unei societăți în vederea asigurării sănătății și securității publice, dar care este permisă doar cu îndeplinirea condițiilor și a procedurii stabilite prin lege, fiind exclus arbitrarul (a se vedea *mutatis mutandis* Decizia nr. 458 din 25 iunie 2020, precitată, paragraful 50).

16. Deși Legea fundamentală nu conține o normă expresă care să prevadă acest caz de restrângere a libertății individuale, Curtea constată incidența dispozițiilor constituționale ale art. 53, potrivit cărora exercițiul libertății individuale poate fi supus restrângerii cu respectarea exigențelor constituționale, dispoziții care vor fi interpretate și aplicate în lumina exigențelor convenționale specifice acestei măsuri privative de libertate.

17. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, analizând măsura privării de libertate a persoanelor care suferă de tulburări psihice, a apreciat ca fiind incidente exigențele convenționale generale aplicabile oricărei privări de libertate, precum și exigențele convenționale specifice, aplicabile expres în cazul prevăzut de art. 5 paragraful 1 lit. e) din Convenție.

18. Astfel, în ceea ce privește exigențele convenționale generale aplicabile oricărei privări de libertate, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că "art. 5 din Convenție se află, alături de art. 2, 3 și 4, pe primul loc în rândul drepturilor fundamentale care protejează integritatea fizică a persoanei și, ca atare, importanța acestuia este primordială. Scopul său principal este de a preveni lipsirile de libertate arbitrare sau nejustificate. Lit. (a)-(f) ale art. 5 paragraful 1 din Convenție conțin o listă exhaustivă de motive admisibile pentru privarea de libertate și nicio lipsire de libertate nu va fi legală decât dacă se încadrează în unul dintre aceste motive. Doar o interpretare restrânsă a listei exhaustive de motive admisibile pentru privarea de libertate este în concordanță cu scopul art. 5, și anume aceea conform căreia este garantat faptul că nimeni nu este lipsit în mod arbitrar de libertatea sa. Pe lângă faptul că trebuie să se încadreze în una dintre excepțiile prevăzute la art. 5 alin. (1) lit. (a)-(f), orice privare de libertate trebuie să fie «legală». În cazul în care «legalitatea» detenției este în discuție, inclusiv în cazul în care se pune întrebarea dacă a fost respectată «o procedură prevăzută de lege», Convenția se referă în esență la dreptul național și stabilește obligația de a se conforma regulilor de fond și de procedură ale acestuia. O perioadă de detenție este, în principiu, «legală» dacă se bazează pe o hotărâre judecătorească.

19. Deși, în mod normal, în primul rând autoritățile naționale, în special instanțele, trebuie să interpreteze și să aplice legile interne, poziția este diferită în ceea ce privește spețele în care nerespectarea acestor legi implică o încălcare a Convenției. Acest lucru se aplică, în special, situațiilor în care este implicat art. 5 paragraful 1 din Convenție, iar Curtea trebuie să exercite competența de a controla dacă legea națională a fost respectată. Respectarea legislației naționale nu este totuși suficientă: legile interne trebuie să fie ele însele în conformitate cu Convenția, inclusiv cu principiile generale exprimate explicit sau implicit în aceasta. Principiile generale implicite ale Convenției la care se referă jurisprudența ce ține de art. 5 paragraful 1 includ principiul statului de drept și, legat de acesta din urmă, cel al securității juridice și principiul proporționalității.

20. În ceea ce privește principiul securității juridice, expresia «în conformitate cu o procedură prevăzută de lege» impune nu numai ca orice arestare sau detenție să aibă un temei legal în legea internă, ci se referă și la calitatea legii. În ceea ce privește privarea de libertate, este deosebit de important ca principiul general al securității juridice să fie respectat. Prin urmare, este esențial să fie clar definite în temeiul dreptului intern condițiile pentru privarea de libertate, iar legea însăși să fie previzibilă în aplicarea sa, astfel încât să îndeplinească standardul de «legalitate» prevăzut de Convenție.

21. Art. 5 paragraful 1 prevede, de asemenea, ca orice privare de libertate să fie în concordanță cu scopul de a proteja individul împotriva arbitrarului. Noțiunea de caracter arbitrar în contextele respective ale lit. (b), (d) și (e) include, de asemenea, a evalua dacă detenția a fost necesară pentru atingerea scopului declarat. Cu alte

cuvinte, trebuie să se demonstreze că privarea de libertate a fost necesară în circumstanțele existente. Reținerea unei persoane este o măsură atât de gravă încât este justificată doar ca ultimă soluție în cazul în care alte măsuri mai puțin severe au fost luate în considerare și s-au dovedit a fi insuficiente pentru a proteja interesul unei persoane sau interesul public care ar putea impune reținerea persoanei în cauză. Astfel, condiția lipsei caracterului arbitrar mai necesită ca atât ordinul de reținere, cât și executarea detenției să se conformeze cu adevărat scopului restricțiilor permise de litera relevantă a art. 5 paragraful 1. Deși numai lit. (c) și (d) se referă la «scopul» («dar») tipurilor de privare de libertate pe care le acoperă, reiese clar din formularea lor și din structura generală a art. 5 paragraful 1 că această cerință este implicată în toate literele." (Hotărârea din 1 iunie 2021, pronunțată în Cauza Denis și Irvine împotriva Belgiei, paragrafele 123-132)

22. În ceea ce privește exigențele convenționale specifice, aplicabile în mod expres în cazul privării de libertate a persoanelor care suferă de tulburări psihice reglementat de art. 5 paragraful 1 lit. e) din Convenție, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că o persoană nu poate fi privată de libertate pentru că suferă de "alienare mintală" decât dacă sunt îndeplinite următoarele trei condiții minime: în primul rând, trebuie să se demonstreze în mod cert că suferă de alienare mintală, adică o reală tulburare psihică trebuie stabilită în fața unei autorități competente pe baza unei expertize medicale obiective; în al doilea rând, tulburarea psihică trebuie să fie de un tip sau de un nivel care să justifice detenția obligatorie; în al treilea rând, temeinicia continuării detenției depinde de persistența unei astfel de tulburări (Hotărârea din 2 noiembrie 2021, pronunțată în Cauza W.A. împotriva Elveției, paragraful 36).

23. În acest context, Curtea reține că prin Decizia nr. 639 din 23 septembrie 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1020 din 3 noiembrie 2020, paragraful 40, a constatat că actele pe baza cărora se dispun măsurile de siguranță, procedura de dispunere, punerea în executare, procedura verificării periodice sunt reglementate de Codul de procedură penală. Astfel, expertizele medico-legale care stau la baza dispunerii măsurilor de siguranță sunt expertiza medico-legală psihiatrică și examinarea fizică, reglementate la art. 184 și 190 din Codul de procedură penală. Acestea sunt efectuate în cadrul instituțiilor medico-legale, de către medici, asistenți medicali sau de către alte persoane cu pregătire medicală de specialitate, potrivit art. 184 alin. (2) și art. 190 alin. (7) din Codul de procedură penală. Dispunerea măsurilor se face, conform art. 245 alin. (1) și art. 247 alin. (1) din Codul de procedură penală, de către judecătorul de drepturi și libertăți, la propunerea procurorului, în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de cameră preliminară, în cursul procedurii camerei preliminare, sau de către instanța de judecată, în cursul judecării, pe baza unor rapoarte de expertiză medico-legală din care să rezulte necesitatea aplicării unor asemenea măsuri, potrivit art. 246 alin. (2) și art. 247 alin. (3) din Codul de procedură penală.

24. Plecând de la aceste premise, în contextul criticilor de neconstituționalitate, Curtea urmează să analizeze în ce măsură legiuitorul a reglementat obligativitatea efectuării unei expertize medico-legale care să stea la baza dispunerii măsurii internării medicale provizorii.

25. Astfel, Curtea reține că, potrivit art. 247 alin. (1) din Codul de procedură penală, internarea medicală provizorie se poate dispune față de suspectul sau inculpatul care este bolnav mintal ori consumator cronic de substanțe psihoactive, dacă luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret și actual pentru siguranța publică. Textul anterior menționat restrânge subiecții față de care se poate lua măsura internării medicale provizorii la două categorii de persoane, și anume - bolnavii mintali și consumatorii cronici de substanțe psihoactive. Măsura se poate dispune în cursul urmăririi penale, în cursul procedurii de cameră preliminară, al judecării în primă instanță și în apel, fiind competent(ă), după caz, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța judecătorească.

26. Curtea reține că, potrivit art. 248 alin. (2) din Codul de procedură penală, propunerea de luare față de suspect sau inculpat a măsurii internării medicale provizorii va fi însoțită de acte medicale concludente sau de expertiza medico-legală psihiatrică. Curtea observă că textul anterior menționat prevede ca probatoriu în cazul

dispunerii măsurii internării medicale provizorii, pe de-o parte, acte medicale concludente, iar, pe de altă parte, expertiza medico-legală psihiatrică, fără a face distincție între obligativitatea prezentării acestora în funcție de motivul care stă la baza solicitării internării medicale provizorii - existența unei boli mintale/consumul cronic de substanțe psihoactive. Așa fiind, rezultă că legiuitorul a ales să reglementeze o alternanță a elementelor probatoriului, fie acte medicale concludente, fie expertiza medico-legală psihiatrică. Un argument în acest sens îl constituie utilizarea de către legiuitor a conjuncției disjunctive "sau", care, în general, exprimă excluderea sau alternanța unor acțiuni, posibilități etc.

27. Așa fiind, Curtea apreciază că dispozițiile art. 248 alin. (2) din Codul de procedură penală nu prevăd obligativitatea prezentării unei expertize medico-legale psihiatrice atunci când se solicită dispunerea măsurii internării medicale provizorii în cazul existenței unei suspiciuni că suspectul sau inculpatul este bolnav mintal. Legiuitorul lasă la latitudinea procurorului și a judecătorului de drepturi și libertăți/judecătorului de cameră preliminară stabilirea necesității prezentării unei expertize medico-legale psihiatrice în acest caz. Un argument în acest sens reiese și din coroborarea acestor dispoziții cu cele ale art. 248 alin. (9) din Codul de procedură penală, criticate în prezenta cauză, care fac trimitere la alin. (2) al aceluiași articol. Astfel, art. 248 alin. (9) din Codul de procedură penală prevede că, dacă admite propunerea, judecătorul dispune internarea medicală provizorie a suspectului sau a inculpatului și ia măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, dacă aceasta nu a fost făcută potrivit alin. (2) al aceluiași articol.

28. Din interpretarea gramaticală a textului anterior menționat, Curtea observă că legiuitorul utilizează conjuncția "dacă", aceasta fiind o conjuncție subordonatoare, care introduce o propoziție condițională "dacă admite propunerea". Cu alte cuvinte, în ansamblul textului analizat, admiterea propunerii de internare medicală provizorie a suspectului sau a inculpatului constituie condiția ce stă la baza efectuării unei expertize medico-legale psihiatrice, dacă aceasta nu a fost realizată anterior. Astfel, dintr-o perspectivă cronologică, efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice va fi subsecventă admiterii propunerii formulate de către procuror și dispunerii internării medicale provizorii a suspectului sau a inculpatului.

29. Mai mult, Curtea observă că legiuitorul a reglementat drept consecințe ale admiterii propunerii procurorului dispunerea internării medicale provizorii, pe de-o parte, și luarea de măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, pe de altă parte. În ceea ce privește luarea de măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, Curtea reține că legiuitorul utilizează sintagma "ia măsuri", iar nu sintagma "poate lua măsuri". Aceasta presupune că judecătorul de drepturi și libertăți/judecătorul de cameră preliminară este obligat ca, subsecvent admiterii propunerii, să dispună efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice. Aceasta rezultă din folosirea de către legiuitor a verbului "a lua" ("ia măsuri") într-o manieră imperativă, care presupune obligația, iar nu facultatea judecătorului de drepturi și libertăți/judecătorului de cameră preliminară de a dispune realizarea expertizei.

30. În aceste condiții, Curtea observă că, potrivit dispozițiilor de lege criticate, față de suspect sau inculpat întâi va fi dispusă internarea medicală provizorie și abia subsecvent acestei dispuneri se va realiza expertiza medico-legală psihiatrică. Or, scopul expertizei medico-legale psihiatrice, în contextul materiei analizate, este tocmai stabilirea condițiilor esențiale ce trebuie avute în vedere la dispunerea internării medicale provizorii, și anume dacă suspectul sau inculpatul este bolnav mintal, pe de-o parte, și dacă luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret și actual pentru siguranța publică, pe de altă parte. Mai mult, chiar și în aceste condiții, legiuitorul nu reglementează procedura aplicabilă în cazul în care prin efectuarea expertizei medico-legale psihiatrice se constată că una sau niciuna dintre condițiile anterior menționate nu este îndeplinită. Prin tăcerea legiuitorului se subînțelege că rezultatul expertizei medico-legale psihiatrice realizate ca urmare a dispunerii măsurii internării medicale provizorii nu produce, în realitate, niciun efect asupra hotărârii pronunțate de judecătorul de drepturi și libertăți/judecătorul de cameră preliminară și, implicit, nici asupra stării de privare de libertate a suspectului sau a inculpatului. Astfel, chiar dacă art. 248 alin. (11) din Codul de

procedură penală prevede că "dacă după dispunerea măsurii s-a produs însănătoșirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol, judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul de cameră preliminară care a luat măsura dispune, prin încheiere, la sesizarea procurorului ori a medicului curant sau la cererea suspectului ori inculpatului sau a unui membru de familie al acestuia, efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice în vederea ridicării măsurii aplicate", Curtea apreciază că acesta nu este incident. Aceasta deoarece din modalitatea de reglementare a acestui alineat, precum și din ansamblul legislativ aplicabil acestei proceduri rezultă că aplicarea art. 248 alin. (11) din Codul de procedură penală presupune stabilirea în prealabil a existenței celor două condiții cumulative (existența unei boli mintale și necesitatea luării măsurii pentru înlăturarea unui pericol concret și actual pentru siguranța publică) și, ulterior, după trecerea unui anumit timp, constatarea însănătoșirii suspectului sau inculpatului ori a ameliorării stării sale de sănătate, ceea ce înlătură starea de pericol.

31. În continuare, Curtea reține că dispozițiile art. 248 alin. (5) din Codul de procedură penală prevăd că atunci când propunerea luării față de suspect sau inculpat a măsurii internării medicale provizorii nu este însoțită de expertiza medico-legală psihiatrică, instanța sesizată dispune efectuarea acesteia, luând, dacă este cazul, și măsura internării necesare pentru efectuarea expertizei.

32. Având în vedere acest aspect, Curtea observă că procedura de aplicare și de ridicare a măsurii internării medicale provizorii este reglementată de dispozițiile art. 248 din Codul de procedură penală. Analizând aceste dispoziții, se observă că, în principiu, legiuitorul a dorit să reglementeze procedura aplicabilă în cazul dispunerii acestei măsuri prin normarea distinctă a acesteia, pe de-o parte, în etapa urmăririi penale și a camerei preliminare, iar, pe de altă parte, în etapa judecătii în primă instanță și a apelului. Astfel, potrivit modalității de reglementare, alin. (1)-(11) ale art. 248 sunt aplicabile în cazul dispunerii măsurii în etapa urmăririi penale și a camerei preliminare, iar alin. (13) și (14) sunt aplicabile etapelor judecătii în primă instanță și apel, acestea conținând și norme de trimitere la procedura desfășurată în etapa urmăririi penale și a camerei preliminare.

33. În acest context, Curtea reține că legiuitorul a reglementat la art. 3 din Codul de procedură penală separarea funcțiilor judiciare, iar la art. 30 lit. c)-e) din același act normativ organele specializate ale statului care realizează activitatea judiciară, menționând judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanțele judecătorești. Totodată, din ansamblul legislativ al normelor procesual penale se desprinde opțiunea legiuitorului de a utiliza cele trei noțiuni (judecător de drepturi și libertăți, judecător de cameră preliminară, instanță judecătorească) ca noțiuni distincte, de sine stătătoare. Astfel, în contextul reglementării procesual penale, noțiunea "instanță" nu capătă un caracter generic, care permite includerea în această categorie și a judecătorului de drepturi și libertăți și a judecătorului de cameră preliminară. Noțiunea anterior menționată prezintă un caracter specific în cadrul normativ procesual penal, indicând organul judiciar care judecă cauza în primă instanță, apel, căi extraordinare de atac sau alte cazuri prevăzute expres de lege.

34. Așa fiind, dispozițiile art. 248 alin. (5) din Codul de procedură penală, deși fac parte din ansamblul legislativ care reglementează dispunerea măsurii în etapa urmăririi penale și a camerei preliminare, nu fac referire la judecătorul de drepturi și libertăți/judecătorul de cameră preliminară, ci la instanță. Or, astfel cum s-a precizat, noțiunea de "instanță" în cadrul normelor procesual penale are un caracter de sine stătător care nu înglobează și noțiunile de "judecător de drepturi și libertăți" și "judecător de cameră preliminară". Astfel, deși la prima vedere ar părea că se instituie obligativitatea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice anterior dispunerii măsurii internării medicale provizorii în cursul urmăririi penale și al procedurii camerei preliminare, în realitate, din modalitatea de reglementare rezultă că această obligație incumbă doar instanței judecătorești, iar nu și judecătorului de drepturi și libertăți/judecătorului de cameră preliminară.

35. Pe de altă parte, Curtea observă că dispozițiile art. 248 alin. (5) din Codul de procedură penală prevăd că, în cazul în care propunerea de internare medicală provizorie nu este însoțită de expertiza medico-legală psihiatrică, instanța sesizată dispune efectuarea acesteia, luând, dacă este cazul, și măsura internării necesare

pentru efectuarea expertizei. Așa fiind, spre deosebire de alin. (9) al art. 248, care face referire la instituția "internării medicale provizorii" (reglementată ca atare în titlul V, capitolul II, secțiunea a 2-a), alin. (5) al aceluiași articol utilizează noțiunea "măsura internării necesare pentru efectuarea expertizei". Curtea observă, însă, că ansamblul legislativ ce normează instituția internării medicale provizorii nu conține referiri la măsura internării necesare pentru efectuarea expertizei. Având în vedere aceste aspecte, Curtea reține că legiuitorul a reglementat în cuprinsul art. 184 din Codul de procedură penală dispoziții referitoare la expertiza medicolegală psihiatrică.

36. În acest context, Curtea constată, în primul rând, că scopul expertizei medico-legale psihiatrice dispuse potrivit art. 184 din Codul de procedură penală (stabilirea discernământului suspectului ori inculpatului în momentul săvârșirii infracțiunii ce face obiectul acuzației) este diferit de cel al expertizei medico-legale psihiatrice dispuse potrivit art. 248 din același act normativ (dacă suspectul sau inculpatul este bolnav mintal, pe de-o parte, și dacă luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret și actual pentru siguranța publică, pe de altă parte).

37. În al doilea rând, Curtea reține că dispozițiile art. 184 din Codul de procedură penală utilizează noțiunea "măsurii internării nevoluntare", iar nu pe cea a "internării necesare pentru efectuarea expertizei". Cu toate că art. 184 alin. (25) din Codul de procedură penală face referire la "măsura internării medicale în vederea efectuării expertizei medico-legale", Curtea observă că aceasta, privită în ansamblul reglementării, se referă tot la măsura internării nevoluntare (în speță la prelungirea acestei măsuri), iar nu la o măsură diferită de aceasta. Astfel, având în vedere tăcerea legiuitorului, care nu face trimitere expresă la aplicarea corespunzătoare a dispozițiilor art. 184 din Codul de procedură penală, destinatarul normei nu poate stabili cu exactitate dacă se află în situația dispunerii măsurii internării nevoluntare (prevăzute de art. 184) sau în prezența unei alte măsuri diferite de aceasta, fapt ce determină o aplicare arbitrară a normelor de lege.

38. Curtea constată că, în condițiile în care se apreciază că atât "măsura internării nevoluntare", cât și cea a "internării necesare pentru efectuarea expertizei" se referă la aceeași procedură, alternanța în utilizarea, în cuprinsul aceluiași act normativ, a unor termeni/noțiuni referitori/referitoare la același concept este de natură a crea confuzie, fapt ce are implicații inclusiv asupra cerințelor de claritate și previzibilitate a legii. Așa fiind, în condițiile în care legiuitorul urmărește aplicarea într-un anumit caz a unei proceduri reglementate diferit, trebuie să prevadă în mod clar și previzibil acest lucru, cu atât mai mult cu cât în speță este vorba despre o măsură privativă de libertate. Așa fiind, Curtea constată că dispozițiile art. 248 alin. (5) din Codul de procedură penală nu respectă exigențele de claritate, precizie și previzibilitate, încălcând prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție.

39. Mai mult, din analiza comparativă a alin. (1) și (2) ale art. 248 (aplicabile în etapa urmăririi penale și a camerei preliminare), pe de-o parte, și a alin. (13) al aceluiași articol (aplicabil în cursul judecării în primă instanță și în apel), pe de altă parte, rezultă că obligația efectuării unei expertize medico-legale psihiatrice anterior dispunerii măsurii internării medicale provizorii este normată diferit în funcție de etapa procesuală a cauzei în cadrul căreia se dispune această măsură. Astfel, chiar și cu privire la aceeași persoană, dacă propunerea este formulată în etapa urmăririi penale sau a camerei preliminare, măsura poate fi dispusă fără efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice anterior internării medicale provizorii, iar dacă propunerea este formulată în cursul judecării în primă instanță sau în apel, măsura este dispusă pe baza expertizei medicolegale psihiatrice. Or, o reglementare diferită în ceea ce privește obligativitatea efectuării unei expertize medico-legale psihiatrice (anterior dispunerii măsurii internării medicale provizorii) în funcție de etapa procesuală în care se află cauza nu are nicio justificare rezonabilă și obiectivă.

40. În continuare, Curtea reține că, deși art. 248 alin. (13) din Codul de procedură penală prevede că, în cursul judecării în primă instanță și în apel, internarea medicală provizorie se dispune pe baza expertizei medico-legale psihiatrice, ultima frază a articolului conține o normă de trimitere la dispozițiile alin. (4)-(11), care se aplică în mod corespunzător. Cu alte cuvinte, dispozițiile alin. (9) ale art. 248 ar deveni aplicabile și în cazul

internării medicale provizorii dispuse în cursul judecății în primă instanță și în apel. Astfel, deși la prima vedere obligativitatea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice anterior dispunerii măsurii este prevăzută expres în acest caz, prin trimiterea la alin. (9), această obligație se relativizează în condițiile în care acesta reglementează situația efectuării expertizei medico-legale psihiatrice ulterior admiterii propunerii de internare medicală provizorie a suspectului sau a inculpatului.

41. Or, Curtea Constituțională a statuat că, deși nu este în mod expres consacrat în Constituție, principiul securității raporturilor juridice se deduce din prevederile constituționale ale art. 1 alin. (3), conform cărora România este stat de drept, democratic și social, și că existența unor soluții legislative contradictorii și anularea unor dispoziții legale prin intermediul altor prevederi cuprinse în același act normativ conduc la încălcarea securității raporturilor juridice, ca urmare a lipsei de claritate și previzibilitate a normei, principiu ce constituie o dimensiune fundamentală a statului de drept, astfel cum acesta este consacrat prin art. 1 alin. (3) din Constituție (Decizia nr. 102 din 17 februarie 2021, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 357 din 7 aprilie 2021, paragraful 40).

42. În concluzie, analiza coroborată a dispozițiilor legale incidente determină concluzia inexistenței obligației efectuării expertizei medico-legale psihiatrice înainte de dispunerea măsurii internării medicale provizorii în cursul urmăririi penale/procedurii de cameră preliminară. În acest context, Curtea subliniază că instanța de la Strasbourg a statuat că una dintre condițiile minime ce justifică privarea de libertate a persoanelor care suferă de tulburări psihice este cea potrivit căreia trebuie să se demonstreze în mod cert că persoana în cauză suferă de alienare mintală, adică o reală tulburare psihică, ce trebuie stabilită în fața unei autorități competente pe baza unei expertize medicale obiective.

43. De asemenea, Curtea reține că, de exemplu, în Hotărârea din 14 decembrie 2006, pronunțată în Cauza Filip împotriva României, paragraful 57, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că nicio privare de libertate a unei persoane considerate alienate nu poate fi judecată ca fiind conformă cu art. 5 paragraful 1 lit. e) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale dacă aceasta s-a stabilit fără consultarea unui medic specialist. Orice altă abordare nu intră în gradul de cuprindere al protecției impuse împotriva arbitrarului, inerentă art. 5 din Convenție. Totodată, prin Hotărârea din 19 iunie 2012, pronunțată în Cauza Cristian Teodorescu împotriva României, paragrafele 67-69, "dacă este adevărat că art. 5 paragraful 1 litera e) autorizează internarea unei persoane cu tulburări psihice, o asemenea măsură trebuie să fie în mod corespunzător justificată de gravitatea stării de sănătate a persoanei în cauză în scopul asigurării protecției sale sau a altor persoane. Nicio lipsire de libertate a unei persoane considerate alienate nu poate fi judecată conform art. 5 paragraful 1 litera e) dacă aceasta s-a stabilit fără consultarea unui medic specialist. Având în vedere libertatea de apreciere crescută de care dispun statele contractante în astfel de cazuri în materie de internare cu titlu de urgență, se acceptă, în cazurile urgente, cu risc ridicat sau atunci când o persoană este arestată pe baza comportamentului violent, ca un astfel de aviz să fie obținut imediat după arestare, însă în toate celelalte situații, consultarea prealabilă este indispensabilă. În absența altor posibilități, de exemplu, în cazul în care persoana în cauză refuză să se prezinte la consult, trebuie cel puțin să se ceară evaluarea dosarului de către un medic specialist, altfel nu se poate susține că starea de alienare a persoanei în cauză a fost dovedită. În cauză, nimic nu arată că lipsirea de libertate a reclamantului era indispensabilă în privința circumstanțelor din speță și că alte măsuri, mai puțin severe, nu ar fi putut fi suficiente pentru protejarea interesului său sau a interesului public. În această privință, Curtea constată în special că reclamantul nu a făcut obiectul niciunui consult prealabil internării sale în spitalul de psihiatrie: autoritățile nici nu l-au convocat să se prezinte la o examinare, nici nu au cerut evaluarea sănătății acestuia de către un medic specialist pe baza dosarului. În opinia Curții, o asemenea evaluare prealabilă era indispensabilă, în ciuda conținutului neobișnuit al plângerilor sale, având în vedere în special faptul că reclamantul nu avea antecedente de tulburări psihice și nu a manifestat violență în privința sa sau a unor terți. În cele din urmă, faptul că a fost lăsat să plece din spital

într-o stare identică cu cea din ziua precedentă pune la îndoială necesitatea măsurii în cauză în privința lit. e) din art. 5 paragraful 1".

44. În consecință, Curtea apreciază că internarea medicală provizorie, în cursul urmăririi penale și al procedurii camerei preliminare, în cazul în care suspectul sau inculpatul suferă de o boală mintală ("este bolnav mintal"), poate fi dispusă în condițiile efectuării în prealabil a unei expertize medico-legale psihiatrice, în caz contrar fiind încălcate prevederile art. 23 alin. (1) și art. 53 din Legea fundamentală interpretate prin prisma prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Astfel, dispozițiile art. 248 alin. (9) din Codul de procedură penală, cu referire la lipsa obligativității efectuării expertizei medico-legale psihiatrice anterior dispunerii măsurii internării medicale provizorii în cursul urmăririi penale și al procedurii camerei preliminare, sunt neconstituționale. Așa fiind, Curtea constată că sintagma "ia măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, dacă aceasta nu a fost făcută potrivit alin. (2)", cuprinsă în art. 248 alin. (9) din Codul de procedură penală este neconstituțională.

45. Având în vedere art. 31 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, care prevede că, "în caz de admitere a excepției, Curtea se va pronunța și asupra constituționalității altor prevederi din actul atacat, de care, în mod necesar și evident, nu pot fi dissociate prevederile menționate în sesizare", în condițiile în care anterior s-a demonstrat legătura indisolubilă între dispozițiile alin. (9) și (5) ale art. 248 din Codul de procedură penală, Curtea apreciază că trebuie să își extindă controlul de constituționalitate și asupra prevederilor art. 248 alin. (5) din Codul de procedură penală. Așa fiind, luând în considerare aspectele de neconstituționalitate ce afectează cele două texte de lege, Curtea constată că și dispozițiile art. 248 alin. (5) din Codul de procedură penală sunt neconstituționale.

46. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, precum și al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu majoritate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Gheorghe Dinică în Dosarul nr. 4.131/280/2019 al Judecătorei Pitești - Secția penală și constată că dispozițiile art. 248 alin. (5) din Codul de procedură penală, precum și sintagma "ia măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, dacă aceasta nu a fost făcută potrivit alin. (2)", cuprinsă în art. 248 alin. (9) din același act normativ, sunt neconstituționale.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Judecătorei Pitești - Secția penală și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 26 mai 2022.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

pentru prof. univ. dr. VALER DORNEANU,

în temeiul art. 426 alin. (4) din Codul de procedură civilă

coroborat cu art. 14 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea

și funcționarea Curții Constituționale, semnează

MARIAN ENACHE

Magistrat-asistent,

Daniela Ramona Marițiu